

ธรรมานุศาสตร์

เพื่อให้ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและส่งเสริมให้กำลังพล ทอ. มีคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติราชการ

วันมาฆบูชา

คำว่า^๑ มาฆบูชา เป็นชื่อของพิธีบูชาและการทำบุญในพระพุทธศาสนาอย่างหนึ่ง ซึ่งปรารภ การประชุมใหญ่ของพระสาวก ที่เรียกว่า **จาตุรงคสันนิบาต**

มาฆบูชา ย่อมาจาก **มาฆปุณณิมิบูชา** หรือ **มาฆบูรณมิบูชา** แปลว่า การบูชาในวันเพ็ญเดือน ๓ วันเพ็ญเดือน ๓ นี้ เป็นวันสำคัญในพระพุทธศาสนา คือเป็นวันที่พระพุทธองค์ประทาน โอวาทปาติโมกข์ในที่ประชุมพระสาวก ซึ่งประกอบด้วยองค์สี่ ที่เรียกว่า **จาตุรงคสันนิบาต** เพื่อให้พระสาวกเหล่านั้น มีหลักการร่วมกันในการประกาศพระศาสนา คือสั่งสอนธรรมแก่ประชาชนตามท้องถิ่น บ้านเมือง และประเทศต่าง ๆ ทั่วไป

คำว่า **จาตุรงคสันนิบาต** แปลว่า การประชุมพระสาวกซึ่งประกอบด้วยองค์สี่ หรือการประชุมพร้อมด้วยองค์สี่ กล่าวคือ^๒

(๑) พระสาวกทั้งหลายที่มาประชุมวันนั้น ล้วนเป็นเอหิภิกขุคือได้รับอุปสมบทโดยตรงจากพระพุทธเจ้า

(๒) พระสาวกเหล่านั้น ล้วนเป็นพระอรหันต์ผู้ได้อภิญญา ๖ ทั้งสิ้น

(๓) พระสาวกที่ประชุมวันนั้น ซึ่งมีจำนวนถึง ๑,๒๕๐ องค์ มาประชุมกันโดยมิได้นัดหมาย

(๔) วันนั้นเป็นวันอุโบสถขึ้น ๑๕ ค่ำ วันเพ็ญเดือนมาฆะพระจันทร์เต็มดวงบริบูรณ์

การประชุมครั้งสำคัญที่สุดในสมัยพุทธกาล ที่เรียกว่าจาตุรงคสันนิบาตนี้ได้มีขึ้น ณ พระเวฬุวันมหาวิหารใกล้กรุงราชคฤห์ซึ่งเป็นเมืองหลวงของแคว้นมคธ เริ่มแต่ตะวันบ่ายก่อนค่ำของวันเพ็ญเดือน ๓ ในปีที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ คือหลังจากวันตรัสรู้ไป ๙ เดือน การประชุมเช่นนี้มีครั้งเดียวในศาสนา นี้เป็นการประชุมครั้งสำคัญที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์

คำว่า **โอวาทปาติโมกข์** แปลว่า โอวาทที่เป็นประธานหรือคำสอนที่เป็นหลักใหญ่ หมายถึงธรรมที่เป็นหลักสำคัญของพระพุทธศาสนา สารุขนิยามเรียกโอวาทปาติโมกข์นี้ว่าเป็น **“หัวใจของพระพุทธศาสนา”**

ใจความสำคัญของโอวาทปาฏิโมกข์ มีพระคาถาทั้งหมด ๓ คาถากิ่ง ดังนี้

^๑ วันสำคัญของชาวพุทธไทย. พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). ๒๕๕๔

^๒ ม.อ.๓/๑๕๕ (บัญญัติสุทนต์ อรรถกถาแห่งมัชฌิมนิกาย ภาค ๓ หน้า ๑๕๕) จัดลำดับตามอย่าง พุทธ.อ. ๑๘๔ (มจรตถวิลาสิณี อรรถกถาแห่งพุทธวงศ์ หน้า ๑๘๔) และ ที.อ.๒/๑๒ (สุ่มงคลวิลาสิณี อรรถกถาแห่งทีฆนิกาย ภาค ๒ หน้า ๑๒)

“ขันติ ความอดทน คือความอดกลั้น เบนตะบะอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสนิพนพานว่า เบนบรมธรรม หรือ เบนธรรมสูงสุด ผู้ทำร้ายผู้อื่นไม่ชื่อว่าเอนบรรพชิตผู้เบียดเบียนสัตว์อื่น ไม่ชื่อว่าเอนสมณะ^๓”

“การไม่ทำความชั่วทั้งปวง หรือการไม่ทำบาปทั้งปวง การบำเพ็ญกุศล คือความดีให้ถึงพร้อม การทำจิตใจของตนให้ผ่องใสบริสุทธิ์^๔”

“การไม่กล่าวร้าย ๑ การไม่ทำร้าย ๑ ความสำรวมในพระปาฏิโมกข์ ๑ ความเป็นผู้รู้จักประมาณในภัตตาหาร ๑ ที่นั่งที่นอนอันสงัด หรือการนอนนิ่งในที่สงัด ๑ การประกอบความเพียรในอธิจิต หรือการฝึกฝนพัฒนาจิตของตน ๑ นี้เป็นคำสอนของพระพุทธะทั้งหลาย^๕”

จัดทำโดย : กองอนุศาสนาจารย์ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ
คณอก.จัดกิจกรรมส่งเสริมให้กำลังพลของ ทอ.มีคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติราชการ

^๓ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๐

^๔ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๐.

^๕ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๑.